

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

26E JAARGANG

WOENSDAG 18 JUNI 1941

No. 1326

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. G. Koopmans, P. Lieftinck, N. J. Polak, J. Tinbergen
en F. de Vries.

Secretaris van de Redactie: M. F. J. Cool.

Redactie en Administratie: Pieter de Hoochweg 122, R'dam-W
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408 (ten name van
„Economisch-Statistische Berichten”).

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 21*.— per jaar. Buitenland en koloniën f 23.— per jaar. Abonneemenden kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Administratie.

Advertenties voorpagina f 0.50 per regel. Andere pagina's f 0.40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD:

	Blz.
Toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek ten behoeve van de Nederlandsche nijverheid door B. M. Sweers	378
Beursnotering voor vrijwillig volgestorte aandelen; een novum door H. C. van Maasdijk	381
De Amerikaansche effecten- en goederenbeurzen na een jaar oorlog in West-Europa door J. C. Wolse	382
Aanteekeningen.	
Het jaarverslag 1940—'41 van De Nederlandsche Bank	384
Syrië-Libanon	386
Maandcijfers.	
Maand- en weekcijfers betreffende den economischen toestand van Nederland	386
Gecombineerde maandstaat van de vier Nederlandsche groote banken en van het Nederlandsche bedrijf van de Nederlandsche Handel-Maatschappij	387
Statistieken.	
Wisselkoersen-Bankstaten	388

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Getuige de vrij constante en omvangrijke daling van het bedrag rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank ondergebracht aan schatkistpapier, een verschijnsel, dat gepaard gaat met een „normaal” accres van de totale som aan uitstaande schatkistpromessen, is de *geldmarkt* bij voortduring vlot in staat dit materiaal op te nemen. Niet alleen de nieuwe geldbehoeften van de schatkist kunnen aldus in de markt worden gedekt, maar er kan, zooals gezegd, ook overheveling plaats vinden van een deel der financiering van de centrale bank naar de markt. De ophelling van de clearing met Duitschland mag mede als één der voornaamste oorzaken van deze verruiming van de geldmarkt gelden. Zoolang de clearing gold —, werd mede het bedrag aan middelen, dat in het financiering werd gebracht, doordat de schatkist de clearing financierde, tegelijk weer geheel geabsorbeerd door de plaatsing van schatkistpapier, dat voor die financiering moest dienen. Thans, nu niet meer de schatkist, doch de centrale bank het betalingsverkeer met Duitschland financiert, komen wel de middelen, evenals voorheen, suppletioir in het verkeer, maar daartegenover ontstaat geen geldvraag. Wanneer nu die middelen voor belegging in schatkistpapier ter beschikking zijn — evenals voorheen — dan kan dat dus materiaal zijn, dat de schatkist bij de centrale bank aflost. Ook in de afgelopen week verminderde het rechtstreeks bij de centrale bank geplaatste schatkistpapier aanzienlijk nl. met f 30 millioen. Daartegenover liepen de buitenlandsche portefeuilles en de diverse rekeningen (Debet) tezamen met bijna dit bedrag omhoog.

De *obligatiemarkt* heeft zich in den loop van deze week hersteld van de inzinking, die in de beide voorgaande weken in verband met geruchten over een nieuwe leening te constateeren was. Die geruchten zijn meer en meer verstomd, terwijl velen uiting geven aan de meening, dat voorloopig een emissie niet zal plaats vinden. Een scherp herstel vond in de tweede helft van de week plaats voor de 3—3½ pCt. staatsleening, die de vorige week op 88 was gesloten, en nu opliep tot 89½. Ook de 4 pCt. leening 1941 was beter gestemd en liep op tot 98½. De 4 pCt. Nederland 1940 met belastingfaciliteit steeg een fractie boven pari. Het is opvallend, dat de leeningsgeruchten het koerspeil over het algemeen in zoo geringe mate hebben beïnvloed, terwijl ook het herstel zeer vlot is verlopen. De van de deviezengrens is in dat opzicht ongetwijfeld een factor van betekenis, die het resistentievermogen van onze kapitaalmarkt gunstig beïnvloedt.

De *aandelenmarkt* is onderhevig geweest aan vrij groote fluctuaties. Per saldo sloot de markt voor de hoofdfondsen lager, maar in vergelijking tot het laagste punt was er toch al weer een behoorlijk herstel waar te nemen. Het is moeilijk, concrete factoren te noemen, die op het koersverloop ter aandelenmarkt hun invloed hebben geëffend. Nu eens waren het geruchten inzake de verhouding Indië—Japan, dan weer meer abstracte overwegingen.

TOEGEPAST - NATUURWETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK TEN BEHOEVE VAN DE NEDERLANDSCHE NIJVERHEID.

Inleiding.

Reeds in meer normale tijden dan die, waarin wij thans leven, is er in het bedrijfsleven een sterke, rustelooze drang tot het toepassen van nieuwe, meer efficiënte productiewijzen, het maken van steeds weer nieuwe artikelen, het zoeken van nieuwe toepassingsmogelijkheden. Dit is de drang, die de Staatsmijnen er toe bracht met de steenkolen als grondstof ook bijv. ammoniak, zwavelzuur, alcohol en springstoffen te gaan maken; de zuivel- en kunstzijde-industrie, om proeven te nemen met de vervaardiging van weefsels uit het melkproduct caseïne; het hoogovenbedrijf, om zijn overtollige gassen te gaan aanwenden voor stroomopwekking en ammoniakfabricage, de hoogovenslakken te doen verwerken tot cement of te benutten voor wegenbouw, en het ruw ijzer voor een deel te gebruiken voor centrifugaal gegoten mofbuizen voor water en gas.

Dit alles was slechts mogelijk door de spronggewijze ontwikkeling der wetenschappen in de laatste decennia: die ontwikkeling immers is de absolute voorwaarde voor het peil, dat de industrie heden ten dage heeft bereikt. De uitvindingen en vorderingen der wetenschapsmensen stroomden in steeds sneller tempo toe aan de praktijk van het maatschappelijk leven en in het bijzonder ook aan de industrie.

Zonder meer geschiedde dit niet; daarvoor staan de zuivere wetenschap eenerzijds en het bedrijfsleven anderzijds te ver van elkaar af. Een tusschenschakel, die de nieuwe theoretieën omvormde en aanvulde, was noodig: de „toegepaste wetenschap”. Dit gedeelte van de wetenschap ligt dicht bij de praktijk en is er op gericht, door onderzoeken en experimenteeren, de vorderingen van de „zuivere wetenschap” bruikbaar te maken voor toepassing in de bedrijven.

Is dit „research”-werk reeds in normale tijden van de allergrootste beteekenis voor een land, dat technisch en economisch „bij wil blijven” en zijn bedrijfsleven wil kunnen handhaven, in tijden van schaarschte en van groote economische verschuivingen als de huidige, springt zijn onmisbaarheid nog veel duidelijker in het oog. Juist nu immers gaat het er ook voor ons land om, te woekeren met de zeer beperkte hoeveelheid grond- en hulpstoffen en met de werktuigen, die ter beschikking staan.

Terstond rijst de vraag, hoe ons land er in dit opzicht voor staat, en dan blijkt, dat er in de Nederlandsche laboratoria en technische voorlichtingsdiensten zeer veel werk is verzet, en werk, dat op een hoog peil staat. Vooral dit laatste valt niet te verwonderen; de bevolking van Nederland staat immers niet alleen in doorsnee op een hoog intellectueel peil, maar bovendien beschikt ons land over buitengewoon knappe wetenschappelijke werkers, van wie velen zeker met de beste buitenlandse geleerden op één hoogte staan. Aanwijzing daarvoor biedt het zoo bekende feit, dat een klein land als het onze op het gebied der natuur- en scheikunde niet minder dan zes Nobelprijswinnaars telt, en ook de wereldreputatie, die ettelijke vindingen van Nederlandsche laboratoria zich hebben weten te verwerven.

Toch hoort men van de zijde dergenen, die zich geregeld met researchwerk bezig houden, reeds sedert jaren de klacht, dat er onder de belanghebbenden bij de resultaten van toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek een zeer onvoldoend aantal bereid is zich daarvoor offers te getroosten. Deze belanghebbenden willen veelal — een typisch Nederlandsche houding — voor hun uitgaven *terstond* tegenprestaties ontvangen, en als zulks ergens een onmogelijke eisch is, dan is dat wel bij weten-

schappelijk speurwerk, waar onderzoekingen soms jaren en met groote kosten moeten worden uitgevoerd alvorens men tot nieuwe kostenbesparende of winstopleverende vindingen komt.

Vergelijking met de uitgaven, die men zich in vele andere landen voor de bevordering van „research”-werk getroost, leidt — wij zullen daar op deze plaats niet nader op ingaan — inderdaad tot de conclusie, dat dit werk hier niet diè plaats heeft, welke het toekomst en welke het, wil ons land zijn welvaartspeil zoo goed mogelijk kunnen handhaven, resp. opvoeren, noodzakelijkerwijs dient in te nemen.

Het is daarom belangrijk een glóbaal overzicht te hebben van het toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek zooals dat in ons land geschiedt. In deze beschouwing zullen wij trachten een dergelijk overzicht te geven, waarbij achtereenvolgens aandacht zal worden besteed aan:

I. de laboratoria hier te lande, welke zich met wetenschappelijk speurwerk bezig houden;

II. den aard der vraagstukken, waarmee deze laboratoria zich bezig houden;

III. de organisatie van het toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek hier te lande en de problemen van dezen tijd.

I. De „research”-instituten in Nederland.

De „research”-instituten in ons land zijn van sterk uiteenlopenden aard en organisatievorm. Om twee uitersten te noemen: eenerzijds zijn er laboratoria, welke geheel door de overheid worden bekostigd; anderzijds valt te wijzen op laboratoria, die een onderdeel vormen van en worden gefinancierd door een particuliere onderneming. Voor sommige is de zuivere wetenschap hoofdzaak, ontmoet men dan af en toe ook toepassingsmogelijkheden, want moet en in studie neemt; andere nemen alleen bepaalde afgeronde en kleinere taken ten behoeve van bepaalde bedrijfstakken op zich.

Beperken wij ons tot die instellingen, waarbij vooral de industrie belang heeft, dan vallen te noemen:

A. *De Universiteits- en Hoogeschool-laboratoria*, waarvan er ongeveer 100 in ons land zijn en wel te Amsterdam, Delft, Groningen, Leiden, Utrecht en Wageningen. Deze laboratoria vervullen uiteraard in de eerste plaats haar pedagogische taak; op vrijwel alle geschieden echter grondige wetenschappelijke onderzoekingen, die soms op toepassingen betrekking hebben. Van meer dan gewone beteekenis of zelfs van wereldreputatie zijn o.a. te Amsterdam het van der Waalslaboratorium, in het bijzonder voor onderzoekingen met hoogen druk, en het Laboratorium „Physica” der Universiteit te Amsterdam, vooral op het gebied der spectroscopie; en te Leiden het Kamerlingh-Onnes-laboratorium, waar voor het eerst ter wereld helium in vloeibaren en vasten toestand werd verkregen en dat een internationaal centrum is voor studie op het gebied der lage temperaturen.

B. *De Rijksvoorlichtingsdiensten op verschillende gebieden.* Deze diensten werden ingesteld door het Rijk, met het doel regeerings- en semi-regeeringsorganen en het particuliere bedrijfsleven voor te lichten en warden te keuren, terwijl tevens toegepast-wetenschappelijk onderzoek wordt verricht. Dergelijke Rijksvoorlichtingsdiensten zijn er voor onderzoek van handelswaren, voor de leder- en schoen-, de rubber-, de turf-, de klei- en aardeverken- en de vezelnijverheid, voor brandstoffen-economie, wegenbouw en zuivering van afvalwater.

Tot de diensten, die geheel tot het regeeringsapparaat behooren, dient men ook nog te rekenen de onder bepaalde Departementen ressorteerende laboratoria, zooals die der Artillerie-inrichtingen, van het Departement van Financiën, der Arbeidsinspectie, enz.

Hiernaast is er een aantal zelfstandige „research“-instituten, waarbij de regeering echter wel een meer of minder belangrijk deel in de kosten bijdraagt, nl.:

C. *De gemengde onderzoekingsinstituten.* Deze worden gesubsidieerd, enerzijds door een bij wet vanwege de Regeering ingestelde Organisatie voor Toegepast-Natuurwetenschappelijk Onderzoek („Organisatie T.N.O.”), anderzijds door belanghebbende particuliere bedrijven. Wij noemen: de Stichting „Waterbouwkundig Laboratorium”, (welke omvat: het „Laboratorium voor Grondmechanica” en het „Waterloopkundig Laboratorium”), en de stichtingen „Nationaal Luchtvaart Laboratorium” en „Het Nederlandsch Scheepsbouwkundig Proefstation”, welke drie reeds onschatbare diensten bewezen aan onze waterbouw, onze nationale luchtvaart en -scheepsbouw; het „Centraal Instituut voor Materiaalonderzoek”; voorts het „Instituut voor Grafische Techniek”, het „Proefstation voor de Wasscherij” en het „Centraal Instituut voor Voedingsonderzoek”.

In dit verband zij ook nog gewezen op enkele laboratoria, die indirect van de overheid afhankelijk zijn, zooals die van de Spoorwegen en de Staatsmijnen. Een bijzondere plaats nemen in de „N.V. tot Keuring van Electrotechnische Materialen” (K.E.M.A.), zijnde het laboratorium van de elektrische bedrijven, de „Gasstichting” van de gezamenlijke gasbedrijven, en het „Instituut voor Electro-warmte en Electrochemie” van de Provinciale Limburgsche Electriciteits-Maatschappij.

D. *De door particulieren gefinancierde, bedrijfstaksgewijze laboratoria.* Door het samengaan van belanghebbende particulieren uit bepaalde bedrijfstakken ontstonden de „Vereeniging voor Koeltechniek”, „Fotostichting”, „Geluidsstichting”, „Stichting voor optiek”, „Genootschap van verlichtingskunde”, „Instituut voor Lijftechniek”, „Bureau voor de Rubber- en Krachtconomie”, „Warmtestichting” en de „Rubberstichting” (deze laatste, in tegenstelling tot de overige, een internationaal lichaam).

In het bijzonder voor de kleinere en middelgrote bedrijven, die niet over een eigen laboratorium of wetenschappelijk staf beschikken, zijn deze stichtingen een uitkomst; maar het is opvallend, dat ook vele grootere fabrieken met een eigen wetenschappelijk staf er het nut van inzien de stichtingen te steunen en daarmee contact te onderhouden.

E. *De ondernemingslaboratoria,* welke een onderdeel uitmaken van een bepaalde onderneming en geheel door deze bekostigd worden. Wij bedoelen hier niet zoozeer de veel voorkomende bedrijfslaboratoria, die zich beperken tot het geregeld controleren van product en grondstoffen, maar de laboratoria, die tevens speuren naar nieuwe werkwijzen, grondstoffen of toepassingsmogelijkheden. Vrij bekend is, dat, om er maar enkele te noemen, ondernemingen als Philips, de Bataafsche, de Hoogovens, Noury en van der Lande te Deventer, de Zoutindustrie te Hengelo, de Draka te Amsterdam, de Enka te Arnhem, de Hollandse Kunstzijdefabriek te Breda en de Gist- en Spiritusfabrieken te Delft, dergelijke laboratoria hebben. Vooral de groote concerns, die in staat zijn enorme bedragen voor spuurwerk te bestemmen, beschikken over zeer uitgebreide, uitmuntend ingerichte laboratoria. Zoo wordt bijv. de waarde van de laboratorium-uitrusting en de proefbedrijven van de Bataafsche geschat op 2 tot 2½ miljoen gulden.

Het totale aantal behoorlijk uitgeruste tot deze groep behorende Nederlandsche laboratoria kan ruwweg op niet minder dan ongeveer 100 worden geschat, terwijl daarin een wetenschappelijke staf van wellicht 2500 tot 3000 personen werkzaam is.

F. *De particuliere onderzoeks- en adviesbureaux.* Dit zijn de, dikwerf kleine, laboratoria, welke advies geven aan en opdrachten uitvoeren voor ondernemingen en soms ook voor overheidslichamen. Vooral kleinere bedrijven, welke zich zelf geen wetenschappelijke staf kunnen veroorloven, maken van deze adviesbureaux, waarvan er naar onze schatting een 25 tot 30 in ons land zijn, met vrucht gebruik.

II. *De vraagstukken, aan welke oplossing wordt gewerkt.*

In den aanhef van deze beschouwing noemden wij ter bepaling der gedachten reeds enkele uit de practijk gegrepen voorbeelden; overziet men het heele terrein, dan blijkt, dat — al kan deze indeeling niet voor alle gevallen consequent worden doorgevoerd — „research“-werk leidt tot:

1. Het vinden van *nieuwe producten* uit de grondstoffen, waarover men de beschikking heeft.

Men denke o.a. aan de kunstzijde; kunstharsen voor verschillende doeleinden; aan een groot aantal vindingen op het gebied van radio, televisie, straling en verlichting (o.a. de bekende natrium-wegverlichting van de Philipslaboratoria); aan de hormoon- en andere preparaten van de N.V. Organon te Oss.

Onder dit hoofd valt ook het zoeken naar *vervangingsmaterialen*, een werkzaamheid, die thans dermate belangrijk is, dat zij vrijwel alle aandacht der researchwerkers opeischt. Wij komen hierop in dit artikel nog terug.

2. Het opsporen van *nieuwe gebruiksmogelijkheden* van bestaande producten en materialen.

Zoo vond het Instituut voor Grafische Techniek te Amsterdam kortgeleden, dat door de eigen Nederlandsche industrie gefabriceerde kunstzijden naaigarens zeer goed voor het binden van boeken te gebruiken zijn, iets, wat deskundigen algemeen voor onmogelijk hielden. Zoo heeft de Rubberstichting de laatste jaren een reeks nieuwe toepassingsmogelijkheden van rubber ook in het landbouwbedrijf uitgewerkt. Een actueel voorbeeld biedt bestudeering gedurende een aantal jaren bij de Algemeene Kunstzijde Unie te Arnhem en de Coöperatieve Condensfabriek „Friesland” te Leeuwarden van de mogelijkheid om uit de in normale tijden overvloedige ondermelk der zuivelfabrieken in Nederland tot de vervaardiging van melkwol te komen.

Dikwijls hebben de nieuwe gebruiksmogelijkheden betrekking op *afvalstoffen*; ook daarvan willen wij enkele voorbeelden geven. De Bataafsche maakte een project om uit afvalwater (vooral van de stroo-verwerkende industrieën) groote hoeveelheden waardevol methaangas te winnen. Het Rijksproefstation voor de leder- en schoenindustrie wist een bruikbare looistof te bereiden uit een tot nu toe als waardeloos weggegooid afvalproduct, nl: houtsljijextract of sulfietafvalloog van de papierfabrieken.

3. De ontwikkeling van *nieuwe, meer doelmatige werkwijzen*, waardoor enerzijds de kostprijs van het eindproduct kan worden verlaagd en anderzijds de kwaliteit daarvan kan worden opgevoerd.

Dit is een zijde van het spuurwerk, die, hoewel zij misschien op het eerste gezicht het minst tot buitenstaanders spreekt, toch waarschijnlijk het meest heeft bijgedragen tot de ontwikkeling van ons bedrijfsleven. Wij willen hierbij dan ook iets uitvoeriger stilstaan.

Gezien de in normale tijden zoo felle concurrentie op onze eigen voorwaarde als op de internationale markt, is het een levensvoorwaarde voor ons bedrijfsleven, dat het zich voortdurend aanpast in de dynamische wereld, waarin wij thans leven. Weet men zijn kosten niet steeds verder te drukken, de kwaliteit niet steeds meer op te voeren, dan gaat men ten onder, men wordt overvleugeld door de concurrenten. Stilstand is erger dan achteruitgang, het beteekent vernietiging.

Als men ergens dynamisch moet denken en handelen, dan is het wel bij de in het bedrijfsleven toegepaste wetenschap; wie zich in de rijen der vorsten bevindt — en dat geldt niet alleen voor de individuele onderneming, zoals bijv. Philips, maar ook voor een land als geheel — profiteert daarvan in zeer bijzondere mate.

Nu is het merkwaardig, dat, hoewel de dikwijls van generatie op generatie overgeleverde ervaring voor de technische prestaties van het bedrijfsleven van het allergrootste belang is, toch veelal systematisch wetenschappelijk onderzoek noodig is om belangrijke stappen vooruit te bewerkstelligen.

Ook hiervoor mogen wij weer een voorbeeld uit de praktijk aanhalen. Het drukkersbedrijf is een oud bedrijf. Wel schreed de technische ontwikkeling, o.a. door de invoering van de snelpers in 1813, steeds voort en wist men het reeds tot uitnemende resultaten te brengen, maar van werkelijk systematische bestudeering van aan te brengen verbeteringen is eerst sedert 15 tot 20 jaar sprake en in ons land eerst sedert enkele jaren.

Wanneer een drukker, met een bepaalde drukpers, inktrol en drukinkt werkend, bij een nieuwe papiersoort slechte resultaten bereikt, zal hij misschien eens een andere inktsoort of inktrol gebruiken en een volgend maal, door de ervaring wijzer geworden, ook nog andere factoren veranderen, maar daar blijft het bij. Maar voor den „research“-werker begint de zaak hier pas. Hij graaft dieper; hij wil de oorzaken der moeilijkheden weten. Waarom moet een inktrol zoo en zoo hard zijn voor dat en dat doel en welke factoren en oorzaken spelen daarbij een rol? Hij maakt een opstelling van alle factoren en alle eigenschappen van het materiaal, die invloed kunnen uitoefenen, en gaat door een reeks van van te voren nauwkeurig overdachte en logisch aaneensluitende proeven na, welke die invloed is.

Zoo'n onderzoek, dat in den regel begint met het bijeenbrengen van hetgeen anders het betreffende onderwerp hier te lande en in het buitenland is gepubliceerd, kan jaren duren. Het is duidelijk, dat het bedrijfsleven in den regel noch tijd, noch geld voor dergelijke studies-op-den-langen-duur heeft.

Zelfs leidt de ervaring ons in sommige gevallen op een dwaalspoor. Zoo wees een grondig systematisch onderzoek van de Algemeene Nederlandsche Zuivelbond uit, dat de verpakkingwijze van boter, die men van oudsher volgde en die men algemeen juist achtte, tot veel onnoodig bederf van boter aanleiding gaf. In plaats van in de botervaten in pekkel bevochtigd perkament te leggen, kon men daarvoor beter droog en onbehandeld perkament gebruiken.

Algemeen bekend is, hoe de wetenschap moest optreden om onze hedendaagsche huisvrouw er op te wijzen, dat zij, vrijwel over de heele linie, verkeerd kookte en daardoor de voor onze gezondheid zoo noodige vitamine C grootendeels uit groenten en aardappelen verwijderde.

De nieuwe werkwijzen, waartoe toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek leidt, behandelend, mogen wij de bijdrage der laboratoria tot *standaardisatie* en *normalisatie* niet ongenoemd laten. Deze bijdrage is niet gering: in de meeste laboratoria is een belangrijk deel van het werk juist gewijd aan het vinden van meetmethoden, maatstaven, „standaards“ of „normen“, die in staat stellen de absolute betrouwbaarheid van materialen objectief vast te stellen en absoluut betrouwbare vergelijkingen te trekken. Slaagt men daarin, dan kan het bedrijfsleven als geheel de vruchten plukken van nieuw uitgestippelde richtlijnen en van betere werkwijzen. Dit wordt o.m. gedemonstreerd door het feit, dat de steenfabrieken in staat waren de kwaliteit van straatklinkers aanmerkelijk op te voeren sinds er een uniforme, betrouwbare methode is gevonden (de „rattler“-proef), om de verschillende eigenschappen der steenen vast te stellen, waardoor men tévens de mogelijkheid kreeg vrij nauwkeurig de fouten aan te wijzen, die een bepaald systeem aankleven.

III. De organisatie van het toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek hier te lande en de problemen van dezen tijd.

Het toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek in Nederland werd geregeld bij de wet van 30 October 1930. In de considerans lezen wij, dat deze regeling is ter hand genomen, omdat „het wenschelijk is bepalingen vast te stellen, teneinde te bevorderen, dat het toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek op de doelmatigste wijze dienstbaar gemaakt wordt aan het algemeen belang“.

Om dit te bereiken werd ingesteld de rechtspersoonlijkheid bezittende „Nederlandsche Centrale Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek“, gevestigd te 's-Gravenhage.

De eerste twee leden van Artikel 2 der wet luiden als volgt: „De centrale organisatie dient Onze Ministers desgevraagd of eigener beweging van advies op het gebied van het toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek. Zij bevordert de eenheid in de bemoeiing van het Rijk met het toegepast-wetenschappelijk onderzoek, benevens de algemeene samenwerking op dit gebied, en verricht voorts de werkzaamheden, die haar bij wet, algemeenen maatregel van bestuur of op andere wijze van Regeeringswege worden opgedragen.

Zij is bevoegd op dit gebied vraagstukken te bestudeeren of te doen bestudeeren, bijzondere personen of lichamen voor te lichten en in het algemeen het toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek en de toepassing van de resultaten daarvan te bevorderen en te steunen.“

Tot zoover de wet. Wij zullen niet uitvoerig ingaan op het nuttige werk, vooral op organisatorisch gebied, dat de Centrale Organisatie T.N.O. en haar onderorganisatie, de „Nederlandsche Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek ten behoeve van Nijverheid, Handel en Verkeer“, in de afgelopen jaren verrichtten. De wetgever wilde een lichaam scheppen, waardoor het in de eerste plaats mogelijk wordt, hetgeen er in ons land aan „research“, soms verspreid en soms dubbel of in onderlinge concurrentie geschiedt, te coördineeren en doelmatiger te organiseren. Ten tweede kreeg de organisatie T.N.O. ten doel dit werk aan te wakkeren en te steunen, opdat in steeds sterker mate naar nieuwe mogelijkheden en werkmethoden zal en kan worden gespeurd.

In een groot aantal research-instituten is „T.N.O.“ vertegenwoordigd en daarmede wordt geregeld contact gehouden, zoodat men een zeer breed terrein bestrijkt. Ten behoeve van de coördineerende taak beschikt T.N.O. over een uitvoerige documentatie, betrekking hebbend op een 300-tal Nederlandsche laboratoria en aanverwante inrichtingen, met schetsplattegronden, taakomschrijvingen, gegevens omtrent de personeelsbezetting en omtrent den inventaris.

Met de Departementen, in het bijzonder met dat van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, werden steeds nauwe relaties onderhouden. De Centrale Organisatie T.N.O. ontvangt trouwens subsidie van het Rijk, dat door middel van gedelegeerden in het bestuur met een recht van veto een grooten invloed op den gang van zaken kan hebben.

Onder de huidige abnormale omstandigheden, nu de belangen van heel onze Nederlandsche volksgemeenschap meer dan ooit betrokken zijn bij een doelmatige en snelle oplossing van allerlei *schaarschtevraagstukken*, heeft men echter behoefte gevoeld aan een doelmatige samenwerking tusschen T.N.O. enerzijds en anderzijds het centrale punt voor deze materie bij de Departementen van Handel, Nijverheid en Scheepvaart en van Landbouw en Visscherij, nl. het aan eerstgenoemd Departement verbonden Centraal Instituut voor Industrialisatie (C.I.V.I.).

Want, hoewel T.N.O. op het gebied van het onderzoek naar vervangingsmogelijkheden reeds belangrijke initiatieven nam en gewichtige resultaten bereikte, is juist op dit terrein van bijzonder belang, dat — en hiermee zijn in de eerste plaats de betreffende Departementen

en de Rijksbureaux grondig bekend — geen vervangingsonderzoek plaats vindt in de richting van een grondstof, die eveneens schaarsch is of waarschijnlijk schaarsch zal worden.

Deze samenwerking tusschen T.N.O. en het C.I.V.I. is zoo geregeld, dat het eerste lichaam, hetwelk voor dit doel verschillende *werkgroepen* in het leven riep, het eigenlijke research-werk in de laboratoria organiseert, terwijl het tweede lichaam meer de industrieele toepassing, de positie van grondstof en materialen en de productiën omschakelingsmogelijkheden van de industrie bestudeert en beoordeelt. Het C.I.V.I. stelde nu een reeks *speciale commissies* in met deskundigen t.a.v. bepaalde productengroepen; zoo bijv. voor Non-ferro metalen, Bouwmaterialen, Rubber, Leder en looistoffen, Zeep, Verpakking, Drijfkracht voor automobielen, Brandstoffen, Vlas en vlasproducten, Textielgrondstoffen, Oppervlaktedelfstoffen, Omschakeling metaalindustrie, Afvalstoffen, Verwerking van aardappelen, Vervangende chemische producten en vervangende vergrondstoffen. Van al deze commissies, die zeer nauw contact hebben met bovengenoemde werkgroepen, berust het secretariaat bij het C.I.V.I., terwijl daarin verder, naast de bij zulk een vraagstuk betrokken Departementen en Rijksbureaux voor Handel en Nijverheid, ook T.N.O. zitting heeft. De samenstelling is steeds zoo, dat de met de betreffende materie in aanraking komende instanties er zooveel mogelijk in vertegenwoordigd zijn. Het ligt verder in de bedoeling, wanneer later de in opbouw zijnde organisatie van het bedrijfsleven haar beslag heeft gekregen, ook vertegenwoordigers van het bedrijfsleven in de commissies op te nemen.

Aldus is een gelukkige aansluiting gekregen tusschen de verschillende kanten, welke het vervangingsvraagstuk heeft. Intusschen werkt het research-apparaat thans reeds voor een zeer belangrijk deel aan de leniging van de huidige moeilijkheden, aan vraagstukken, om er slechts enkele te noemen, op het gebied van voeding, vitamines, veevoeder, textielvezels, de verwarming van kassen, het drogen van gewassen. Ook particuliere en universiteitslaboratoria zijn hierbij door T.N.O. ingeschakeld. In het bijzonder valt nog te wijzen op het reeds genoemde uitgebreide laboratorium van de Bataafsche, dat, nu het werk op eigen gebied sterk is afgenomen, met zijn uitgebreiden staf belangrijke diensten bij het vervangingsonderzoek bewijst.

Er is, behalve de schaarschte, nog een andere reden, waarom het wetenschappelijk speurwerk in het huidige tijdsgewricht belangrijker is dan ooit. Wij staan, na alle vernietiging, die de oorlog heeft teweeggebracht, aan den aanvang van een *wederopbouw* van ongekenden omvang, welke wederopbouw zich in de voor ons liggende periode zal voltrekken. Dit is een aangelegenheid, waar honderden en nog eens honderden millioenen mee gemoeid zullen zijn. Er kan niet genoeg op worden gewezen, van welk een belang voor de toekomst het is, dat men bij deze zeer groote uitgaven voor huizen, fabrieken, schepen, wegen, transportmiddelen, enz., van de wetenschap het volle profijt trekt. Het gaat hierbij immers niet alleen om een zoo productief mogelijke kapitaalsinvestatie, maar ook om zoo laag mogelijke exploitatiekosten gedurende een lange reeks van jaren.

Er is derhalve alle redenen om juist thans de aandacht te vestigen op ons Nederlandsch „research“-apparaat en zijn werk, dat van zoo oneindig groot nut kan zijn voor onze Nederlandsche industrie en trouwens voor de geheele Nederlandsche volkshuishouding.

B. M. SWEERS.

BEURSNOTEERING VOOR VRIJWILLIG VOLGESTORTE AANDEELEN; EEN NOVUM.

Bezwaar van niet-volgestorte aandeleen.

Schrijver dezes heeft ongeveer twee jaar geleden (zie E.-S.B. van 12 April 1939), naar aanleiding van een artikel van Mr. J. Wilkens over het onvolgestorte aandeel in ons financieel-economisch leven, gewezen op enkele zwakke plekken van de figuur: aandeel met obligo.

De achter ons liggende jaren van sterke politieke spanningen, culmineerende in den huidige oorlogstoestand, hebben een stijgende onzekerheid niet in het minst op economisch gebied zien groeien. Het is vooral ook in de koersen van niet-volgestorte aandeleen, in het bijzonder van in het buitenland werkende instellingen, maar tevens van onze in het binnenland werkende hypotheekbanken en van onze scheepsverbandmaatschappijen, dat zich deze onzekerheid heeft weerspiegeld; toebetalingskoersen voor de niet-volgestorte aandeleen van een groot aantal zulker instellingen zijn, ondanks de sterke financieele positie en soms zelfs doorlopende winstuitkeeringen dezer instellingen, aan de orde van den dag.

Men kan gerust zeggen, dat niet-volgestorte aandeleen in den loop der laatste jaren hardgrondig impopulair geworden zijn. De toenemende incurrantheid dezer aandeleen in verband met de toebetalingskoersen, de moeilijkheden bij het verdeelen van boedels, in welke dergelijke aandeleen voorkomen, maken, vooral in tijden van onoverzichtelijke conjunctuur, niet-volgestorte aandeleen geen aangenaam bezit voor serieuze beleggers.

Voor de maatschappijen op onze volgestorte aandeleen zelve brengt de impopulariteit der aandeleen, afgezien van de prestigekwestie en de onmogelijkheid om tot verdere aandeleenuitgifte over te gaan, tevens nadeelen van anderen aard met zich. De toebetalingskoersen lokken speculanten, zoodat de maatschappijen uiterst voorzichtig moeten worden bij het overschrijven op nieuwe aandeleenhouders en het verlenen van décharge aan oude, hetgeen de aandeleen steeds incurranter maakt.

De toebetalingskoersen leiden practisch tot een beperking in den handel in de aandeleen, terwijl juist een vlotte handel daarin dringend gewenscht zoude zijn met het oog op de vrijwel oncontroleerbare risico's, die in den loop der tijden onvermijdelijk en automatisch in de als volwaardig in de balansen opgenomen obligo's van aandeleenhouders gaan schuilen.

Immers, door het gestadige overlijden van oorspronkelijk kapitaalcrachtige aandeleenhouders ontstaat vermogensverwatering en zullen in vele gevallen de erven, zoo niet die van het eerste dan wellicht die van het tweede geslacht, minder goed zijn voor het obligo. Ook reeds in de vermogens van oorspronkelijk goeude aandeleenhouders zullen zich in den loop der jaren belangrijke verschuivingen ten ongunste kunnen voordoen. De hierin voor de vennootschappen besloten nadeelen kunnen slechts worden ondervangen, indien zoowel uit boedels als in geval van liquidatie van vermogen bij leven, de aandeleen vlot aan nieuwe aandeleenhouders, die als goeude voor het obligo kunnen worden aangezien, kunnen worden verkocht.

De mogelijkheid van vrijwillige volstorting.

Handel stimuleeren is slechts mogelijk door vraag te scheppen. Noch de publiciteit der jaarverslagen, die over het algemeen juist bij de vennootschappen op onvolgestorte aandeleen in ons land niets te wenschen overlaat en waaruit de veelal sterke positie dezer instellingen valt af te lezen, noch de uitkeering van, zij het ook matige, dividenden aan aandeleenhouders, hebben voorloopig de noodige vraag van serieuze zijde naar onvolgestorte aandeleen kunnen stimuleeren, zoodat naar nieuwe wegen moet worden gezocht.

Veelal bestaat bij de vennootschappen in kwestie de in de statuten vastgelegde mogelijkheid voor aandeelhouders, met toestemming der vennootschap hunne niet-volgestorte aandelen vrijwillig vol te storten. Over het onverplicht gestorte bedrag wordt dan jaarlijks rente uitgekeerd, bij sommige instellingen gelijk aan een vast percentage, bijv. dat van een serie der uitstaande pandbrieven, bij anderen het percentage, dat met de beleggingen dezer bedragen netto wordt gekweekt. Deze jaarlijksche rente voor volstorters wordt uit de winst, voorafgaande aan de uitkeering van primair dividend aan aandeelhouders, dotatie aan reservesfondsen enz., afgezonderd. Bij verschillende vennootschappen op onvolgestorte aandelen is het aantal vrijwillig volgestorte aandelen in den loop der jaren vrij belangrijk geworden. Dergelijke volgestorte aandelen worden bij de kantoren voor Incurante Fondsen verhandeld.

Beursnotering van vrijwillig volgestorte aandelen.

Door de N.V. Nederlandsche Bankinstelling voor waarden, belast met vruchtgebruik en periodieke uitkeeringen, te Den Haag, eene vennootschap op onvolgestorte aandelen op naam met een geplaatst kapitaal van f 5.500.000.—, waarop 20 pCt. verplicht gestort, werd officieele beursnotering voor de vóór 1 Januari 1941 volgestorte aandelen (20 pCt. verplicht, 80 pCt. vrijwillig) aangevraagd. De eerste handel ter beurse dezer stukken kwam op 4 Juni 1941 tot stand.

De officieele notering onder Rubriek II in de Prijs-courant van de Vereeniging voor den Effectenhandel te Amsterdam stempelt de betreffende aandelen tot courant-verhandelbare effecten, hetgeen voor houders vanzelfsprekend een belangrijk voordeel beteekent.

Verder heeft de Nederlandsche Bankinstelling enz. zich bereid verklaard, van aandeelhouders, die hunne aandelen alsnog wenschen vol te storten, tezamen met het stortingsbedrag, bijbetaling aan te nemen van rente daarover, berekend van het begin van het boekjaar af tot den datum van volstorting op basis van 4 pCt. 's jaars, het percentage, dat over de laatste jaren over de vrijwillige volstortingen werd vergoed. Deze in den loop van eenig boekjaar volgestorte aandelen kunnen zoodoende in een gelijke positie gebracht worden met die aandelen, die reeds vóór het begin van het boekjaar werden volgestort, en beschouwd worden als ten volle te deelen in de winst volgens de bepalingen der statuten.

Hierdoor is dus de mogelijkheid geopend, te eeniger tijd volgestorte aandelen steeds terstond verhandelbaar en dooreenleverbaar te maken met de volgestorte aandelen, waarvoor reeds officieele notering is verkregen. Aan de betreffende bewijzen van aandeel wordt door de vennootschap een onderteekende verklaring gehecht, dat deze ten volle deelen in de resultaten over het loopende boekjaar, waarna bij de Vereeniging voor den Effectenhandel te Amsterdam op de bewijzen een zgn. droogstempel wordt aangebracht ten bewijze, dat zij dooreen leverbaar zijn.

Zoodoende kan een houder van incurante niet-volgestorte aandelen, zoolang de vennootschap zich bereid verklaart, volstorting aan te nemen, zijn stukken te allen tijde door vrijwillige volstorting en rentebijbetaling tot verhandelbare aandelen maken.

De hierin voor aandeelhouders schuilende voordelen stimuleren eenerzijds de vraag naar niet-volgestorte aandelen. Voor crediteuren der vennootschap beteekenen het in versneld tempo volstorten der aandelen en de koersstijging der onvolgestorte aandelen eveneens een groot voordeel, daar de zwakke broeders onder de aandeelhouders, en eveneens curatoren van boedels, enz., waarin onvolgestorte aandelen voorkomen, de gelegenheid krijgen, hunne, resp. de onder hunne berusting zijnde, aandelen tegen positieve koersen van de hand te doen, terwijl de vennoot-

schap zelve in staat gesteld wordt die statutaire bepalingen te gaan toepassen, die voor de gevallen zijn voorzien, in welke door middel van publieken verkoop overdracht van aandelen in sterkere handen kan worden geforceerd. Zoodoende kan geleidelijk het obligo op de niet-volgestorte aandelen, voorzoover daarin risico's schuilen, wederom geheel volwaardig worden. De statuten bepalen, dat de vrijwillig gestorte bedragen afzonderlijk moeten worden belegd, waardoor het karakter van het obligo als extra-zekerheid voor crediteuren blijft gewaarborgd.

De vrijwillige volstorting van het kapitaal beteekent daarentegen voor tantiëmisten en andere winstgerechtigden een nadeel. In het bijzonder sedert de invoering der Winstbelasting en het opvoeren daarvan tot een hoog percentage, beteekent uitkeering van een behoorlijke primaire rente uit de bruto-winst aan de volstorters, over welke bruto-winst immers winstbelasting wordt geheven, een sterke vermindering van de overwinst, tenzij men deze primaire rente op grond van de hooge winstbelasting laag zou stellen. Dit zoude echter de vrijwillige volstorting wederom ernstig remmen, terwijl het tegendeel juist de bedoeling is.

Verder opent de bereidwilligheid van de zijde der vennootschap om vrijwillige volstorting ongelimiteerd toe te staan, ondanks de statutaire bepaling, dat overdracht van aandelen (dus ook van volgestorte aandelen) van goedkeuring der vennootschap afhankelijk is, althans *theoretisch* de mogelijkheid tot het verwerven van machtsposities door aandeelhouders of groepen daarvan. Immers in de lijn van het bovenstaande ligt het zoo vrij mogelijk maken van den handel in volgestorte aandelen, dus het lossen worden van controle daarop, waartegen, uitsluitend van een boniteitsstandpunt bezien (daar het volgestorte aandelen betreft), geen bezwaren bestaan.

Het zal dus gewenscht zijn, door een statutenwijziging waarborgen tegen het uitbuiten van machtsposities door aandeelhouders te scheppen als tegenwicht tegen het practisch vrijwillig afstand doen door de vennootschap van een uiterst effectieve controle op overschrijving van aandelen en tevens eene redelijke verbetering der positie van tantiëmisten en andere winstgerechtigden mogelijk te maken.

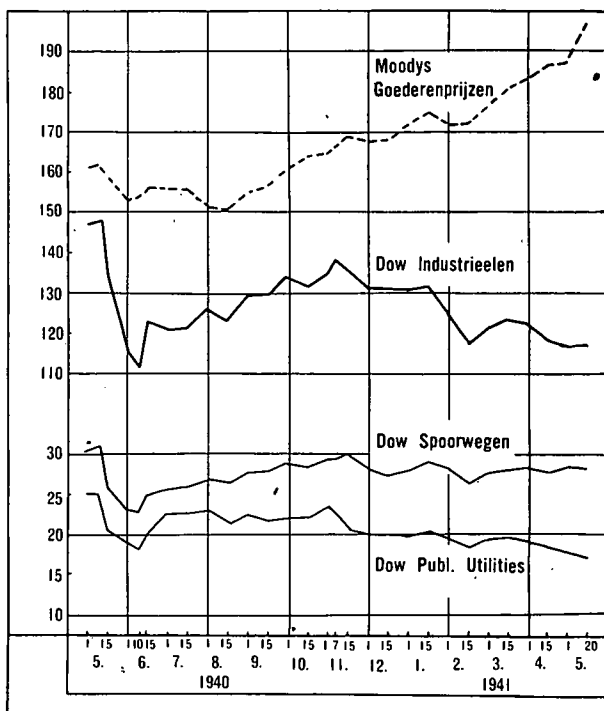
Zijn door eene zoodanige statutenwijziging genoemde bezwaren ondervangen, dan staat aan een snelle algeheele volstorting van het kapitaal met de veelvuldige en belangrijke voordeelen daarvan voor aandeelhouders en crediteuren der vennootschap niets meer in den weg, terwijl voor den beurshandel een aantrekkelijk nieuw object in het leven zal zijn geroepen.

H. C. VAN MAASDIJK.

DE AMERIKAANSCH E EFFECTEN- EN GOEDERENBEURZEN NA EEN JAAR OORLOG IN WEST-EUROPA.

Toen op 10 Mei 1940 het groote Deutsche offensief in het Westen begon, waarmede de Europeesche oorlog in al zijn hevigheid losbarstte, viel op de New-Yorksche beurs — spiegelbeeld van de internationale politiek en van het economische leven — een scherpe koersdaling waar te nemen. De Dow Jones index voor industriële aandelen liep terug van 148.17 tot 115.67 op 1 Juni en 111.84 op 10 Juni. Hiermede werd het laagste niveau aan de New-Yorksche beurs tijdens dezen oorlog bereikt.

De navolgende grafische voorstelling (zie blz. 383 bovenaan) toont de ontwikkeling van de drie groepen van den Dow-index, namelijk industriële, spoorwegen en public-utilities, gedurende de laatst twaalf maanden, waarvan wij in deze beschouwing de meest markante punten en de hoofdtendens aan een onderzoek willen onderwerpen.

Sterke daling Dow-index sinds 10 Mei 1940.

In de eerste plaats valt in alle drie de aandeelengroepen de sterke koersdaling op te merken, welke een gevolg was van de op 10 Mei 1940 begonnen snelle militaire en politieke ontwikkeling in Europa en die op 10 Juni 1940, den dag waarop Italië aan de zijde van Duitsland actief aan den oorlog ging deelnemen, haar laagste punt bereikte. Sindsdien hebben de koersen zich hersteld en zijn talrijke fluctuaties voorgekomen, doch het in Mei van het vorige jaar bestaande niveau kon niet meer worden bereikt. Integendeel was de koersontwikkeling overwegend, en, vooral in de laatste maanden, weer benedenwaarts gericht, zoodat de index voor industrieelen op 20 Mei 1941 slechts 6 punten en die voor spoorwegen $5\frac{1}{2}$ punten hooger was dan het laagste peil van het vorige jaar, terwijl de index voor public-utilities zelfs 0.7 punt beneden het dieptepunt van 1940 daalde. Daarentegen heeft de index der goederenprijzen sinds Augustus een voortdurende stijgende beweging vertoond.

Tusschen de tijdstippen 9 Mei 1940 en 20 Mei 1941 heeft het koersbeeld het volgende globale verloop getoond:

Dow-aandeelenindex:	9 Mei 1940	20 Mei 1941	Vershil in pCt.
Industrieelen	148.17	117.65	-21
Spoorwegen	31.17	28.25	-9
Public-utilities	24.85	17.31	-30
Moodys-index:			
Goederenprijzen	162.0	196.9	+22

Uit bovenstaande cijfers blijkt, dat gedurende een jaar de gemiddelde koers van industrieele aandeelen 21 pCt. is gedaald. Deze teruggang wordt nog overtroffen door het gemiddelde voor public-utilities, dat met 30 pCt. is teruggelopen. De daling voor de laatste groep is minder een gevolg van de politieke en internationale situatie, doch moet eerder worden toegeschreven aan de tegenwoordige Amerikaanse economische politiek met betrekking tot de openbare nutsbedrijven. De koersen der spoorwegaandeelen zijn veel minder sterk gedaald (het gemiddelde was slechts 9 pCt. lager), hetgeen toegeschreven moet worden aan de belangrijkste voordeelen, die de spoorwegen als nog steeds onontbeerlijk, massatransportmiddel bij

een levendige productie en goederenomzet genieten. Blijk van dit laatste geeft ook de Moodys-index voor de goederenprijzen, waarop hieronder nader zal worden ingegaan.

Thans willen wij echter de meest markante punten der ontwikkeling van de effectenkoersen in het kort nagaan. Nadat, zooals wij hierboven zagen, op 10 Juni 1940, het laagste punt werd bereikt, kon geleidelijk een herstel intreden, dat op 7 November van het vorige jaar — den dag der herkiezing van president Roosevelt voor een derden ambtstermijn — zijn hoogtepunt heeft gevonden. Sindsdien ging het koersniveau weer in benedenwaartsche richting, welke daling in Februari en April scherpere vormen heeft aangenomen, zoodat de huidige koersen op een niveau zijn aangeland, dat niet ver meer verwijderd is van het laagste peil van het vorige jaar, terwijl dit punt door de aandeelen van public-utilities zelfs reeds werd gepasseerd.

Moodys-index der goederenprijzen gestegen.

Een geheel ander verloop hebben, zooals reeds gezegd, de noteringen der goederen in de Vereenigde Staten gehad, welke in nevenstaande grafiek vertegenwoordigd zijn door Moodys-index der goederenprijzen. De gebeurtenissen in Mei van het vorige jaar hebben, zooals deze index aantoont, een geheel anderen invloed uitgeoefend op de goederenmarkten dan op de effectenbeurzen. De daling in Mei 1940 was veel minder scherp, en sedert Augustus 1940 gingen de goederenprijzen de tegengestelde richting uit. Moodys-index, die op 9 Mei 1940 op 162 stond, liep terug tot 151.9 op 23 Mei, waarmede het laagste punt werd bereikt. De index bleef onder geringe fluctuaties stationnair tot Augustus en klom tot 1 October weer op tot ongeveer het oude niveau. Aan het einde van het jaar was hij gestegen tot 171.8, welke stand tevens het hoogste peil van het jaar was. In het loopende jaar is sinds Maart opnieuw een opwaartsche richting ingeslagen en op 20 Mei werd het niveau van 196.9 bereikt.

Wanneer wij de oorzaken willen nagaan van deze ontwikkeling op het gebied der Amerikaansche conjunctuur, dan valt allereerst op, dat tengevolge van de hooge belastingen de gunstige invloeden van de levendigheid in de productie en op de goederenmarkten niet kunnen doordringen tot de deelgerechtigden in de winsten der ondernemingen. Terwijl, volgens de gegevens van de Federal Reserve Board, de winsten vóór aftrek van belastingen over 1940 aanzienlijk hooger zijn dan in de bloeiperiode 1925/30, blijft er minder ter verdeling onder de winstgerechtigden over. Bedoelde gegevens leveren de volgende totalen en verhoudingscijfers.

	in milliarden dollar		in procenten van de winsten	
	1925/30	1940	1925/30	1940
Winsten vóór aftrek van belast.	4,0	5,5	100	100
Belastingen	1,1	3,0	27,5	54,5
Netto-winsten	2,9	2,5	72,5	45,5
Dividenden	2,1	2,0	52,5	36,4

Indien men hierbij nog in aanmerking neemt, dat de kans zoowel op verdere verhooging van de bestaande belastingen als op afkondiging van nieuwe heffingen groot is, dan heeft men reeds een gedeeltelijke verklaring gevonden voor de divergentie van de lijnen, die onderscheidenlijk de goederenprijzen en de effectenkoersen weer geven. Bovendien valt te bedenken, dat in de voornaamste takken van bedrijf enorme bedragen voor uitbreiding van de productiecapaciteit moeten worden gereserveerd, zoodat van de na voldoening der belastingen overblijvende netto-winsten nóg aanzienlijke sommen aan dividend-uitkeering — althans voorloopig — zijn onttrokken. Voorts zullen de loongeschillen, die zich

hebben voorgedaan, waarschijnlijk tengevolge hebben, dat de productiekosten der bedrijven een algemeene verhoging ondergaan, die de baten van omzetvermeerdering en prijsstijging voor die bedrijven kunnen temperen, vooral, omdat de prijzen der industrieproducten onder controle staan teneinde prijsopdrijving te voorkomen. Ook deze factor werkt ongunstig op de rentabiliteit der aandelen, dus op de effectenkoersen.

Amerikaansche conjunctuur eenzijdig gericht op de bewapeningsindustrie.

Hierbij komt echter nog een andere factor, en wel deze: dat de huidige Amerikaansche conjunctuur eenzijdig gericht is op de bewapeningsproductie, waardoor deze economisch bezien op een slechts zeer smalle basis berust, welke bovendien in hooge mate beïnvloed kan worden door factoren, die niet op economisch terrein liggen. Wanneer hijv. vroeger vrede bereikt zou worden dan verwacht wordt, dan zou deze, menselijk gesproken, zeer verheugende gebeurtenis, voor Amerika — zuiver economisch gezien — ongetwijfeld het gevaar van een geweldige crisis in zich bergen, die nog onvermijdelijker zou zijn, naar mate het economisch leven in al zijn geleidingen ingesteld zou zijn op de bewapeningsproductie. Ook echter in het geval, dat de oorlog voortduurt, bergt de overschakeling van een overspannen oorlogseconomie met opeenhooping van de economische krachten op de economisch improductieve bewapening naar een rustiger en vrediger ontwikkeling na den oorlog zooveel onzekerheden in zich, dat groote voorzichtigheid ten aanzien van de toekomstige rentabiliteit van het bedrijfsleven in de rede ligt. Menige bedrijfsoutillage, die nu, al dan niet met overheidssteun, inderhaast wordt ingericht, zal in vredetijd niet meer noodig zijn en tot stilstand worden gedoemd. Ten aanzien van talrijke artikelen kan de thans zoo dringende vraag in de toekomst plotseling tot een fractie van haar tegenwoordigen omvang ineenschrompelen. Met die toekomst, al wordt zij wellicht nog niet nabij geacht, houdt de koper van aandelen rekening, hij belegt op langen termijn en ziet verder dan de huidige rentabiliteit. Van daar de terughoudendheid op de effectenbeurs.

Voor de goederenmarkt en haar prijsvorming gelden deze overwegingen natuurlijk in veel mindere mate. Hier zijn het enorme dagelijkse verbruik, de moeilijke aanvulling der voorraden, het prioriteitensysteem, dat de dekkingsaankopen in de industrieën, welke niet voor de bewapening werken, bemoeilijkt, en tenslotte de voorradenpolitiek, aanleiding genoeg voor het aantrekken van het prijsniveau. Men kan zelfs aannemen, dat de Amerikaansche goederenprijzen thans in vele gevallen aanzienlijk hooger zouden liggen, wanneer de officieele prijscontrole zich niet reeds over een aanzienlijk aantal takken van bedrijf had uitgestrekt.

Wat betreft de beurswaardeering van het Amerikaansche bedrijfsleven, is het — vooral ook in verband met de ondanks alle verhogingen der lasten ten deele zeer sterk gestegen winsten — uiteraard niet mogelijk te beoordeelen, of in de tegenwoordige effectenkoersen nog zeer belangrijke reserves verborgen liggen. Of en op welke wijze deze te voorschijn zullen treden, hangt van vele factoren af. Behalve de duur en het verdere verloop van den oorlog, alsmede de vraag, hoe na het sluiten van den vrede de economische betrekkingen over de geheele wereld opnieuw geregeld zullen worden, speelt hier niet in de laatste plaats de vraag een rol, in welke mate het Amerika dan zal gelukken, de toch eenmaal noodzakelijke overschakeling van de oorlogconjunctuur in een winst opleverende vredeseconomie tot stand te brengen.

J. C. WOLSE.

AANTEEKENINGEN.

HET JAARVERSLAG 1940-'41 VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.

Aan het verslag van den President van De Nederlandsche Bank over het boekjaar per 31 Maart 1941 ontleenen wij eenige belangwekkende passages het geld- en het credietwezen betreffende.

Wijzende op de gestadige toeneming van de markensaldi van de Nederlandsche Volkshuishouding, die in De Nederlandsche Bank centraal worden beheerd, en na de vaste verhouding van den gulden en van andere valuta tot de markt te hebben belicht, merkt de President op: „Naarmate de markt door accoorden als hierboven vermeld in een toenemend aantal landen voor aankopen kan gebezigd worden, krijgt zij meer en meer het karakter van een eerste klasse devies, dat als dekking voor andere betaalmiddelen kan worden gebezigd.”

„Op den arbeid is de waarde van de markt gegrondvest.” „Op deze arbeidsorganisatie van het vasteland en op het verbrede economische draagvlak der vrije levensruimte van Europa is de waardevastheid der markt; op deze en haar Europeesche gelding is haar karakter als dekkingsdevies gegrondvest. Derhalve zijn de markensaldi die de Nederlandsche Bank onderhoudt als volwaardige deviezen te beschouwen.

„Het spreekt vanzelf, dat de opeenhooping der markensaldi, die op het oogenblik plaats heeft, de schijnbare circulatie van betaalmiddelen vergroot. In de beoordeeling van de waardevastheid van den gulden zijn er z.g. deskundigen die nog steeds hun wijsheid door eenvoudige reken-sommen meenen te kunnen uitdrukken en dus gelooven, dat de waarde van den gulden omgekeerd evenredig is met den omvang der circulatie. Deze eenvoudige quantiteitstheorie, die zulke theoretici nog steeds parten schijnt te spelen, geldt niet in vredetijd. Zij gaat echter in het geheel niet op in oorlogstijd, als door de distributie en de prijzenbeheersching de koopkracht is gebreideld en gecontroleerd. De hoegrootheid der circulatie alleen beslist echter ook niet in vredetijd over de waardevastheid van een betaalmiddel. Om deze uit dergelijke gegevens te berekenen is de werkzaamheid der circulatie d.w.z. de omloopsnelheid en de hoeveelheid geproduceerde diensten en goederen aan den anderen kant van even groot belang. De omloopsnelheid is op het oogenblik echter uiterst gering, niet alleen als gevolg der distributie, maar ook door het hamsteren van geld. De groeiende markensaldi der Nederlandsche Bank zijn trouwens een verschijnsel van voorbijgaanden aard. Zij vormen een overgangsvorm in de wordende groote levensruimte van Europa en functionneeren als een crediet aan het Derde Rijk. Doch ook de weerstand van het oude tegen het nieuwe openbaart zich in deze aangroeiing der markensaldi. Het Nederlandsche volk, of althans een deel daarvan, vermeidt zich ter beurze in aankopen van Amerikaansche effecten, waarvan de tegenwaarde in Amerika is geblokkeerd, en die dus een volkomen onbepaalde waarde bezitten. Deze zelfde kapitaalkrachtige kringen, die zich aan een dergelijke blinde speculatie overgeven, zijn slechts ten deele geneigd kapitaalbeleggingen in het Derde Rijk ter hand te nemen, welke kapitaalbeleggingen zoo hiermede eenmaal een aanvang is gemaakt het marktetoegod van de Nederlandsche Bank zouden doen verdwijnen als sneeuw voor de zon. Een zware verantwoording rust in dit opzicht op de commissonnairs en op de pers, die het publiek voorlichtingen geven. Het is te vreezen, dat hans wederom als zoo vaak in het verleden de verliezen, die op de meest speculatieve Amerikaansche effecten kunnen worden geleden, de kleinste spaarders van het land zullen treffen. Het was dan ook een wijs besluit om de Amerikaansche effecten tot datgene te bestempelen, wat zij werkelijk zijn, n.l. buitenlandsche fondsen en de notering voor de zeffecten te verbieden. De oorlog stelt nu eenmaal

harde noodzakelijkheden. De noodzakelijkheden kunnen groter leed op latere tijdstippen vermijden. Bij dit verbod werd ervoor zorg gedragen, dat de liquidatie van kleine posities zoo geleidelijk mogelijk geschieden kon en dat onnodige verliezen voor kleinere effectenbezitters vermeden werden.

„Deze en dergelijke maatregelen, die wellicht nog te wachten zijn, vinden hun rechtvaardiging in de onzekerheden welke door den oorlog worden geschapen. Het is een dwingende noodzakelijkheid dat binnen ons rijk in Europa zoo min mogelijk de weerslag wordt gevoeld van gebeurtenissen in andere werelddeelen. Zonder aan den bestaanden toestand en de verdeling van het volksvermogen over verschillende investeringen buiten ons grondgebied in Europa te willen raken, zal het taak zijn ervoor zorg te dragen, dat het spaarkapitaal, dat zich in de toekomst vormt, zoo veel mogelijk wordt gerookt op beleggingen, die binnen de Europeesche levensruimte haar grondslag vinden. Hierbij heeft het kapitaal de plicht zich zoo veel mogelijk dienstbaar te maken aan de Nederlandsche Arbeidsgemeenschap, en dus die doeleinden te bevorderen, waardoor de welvaart dezer arbeidsgemeenschap kan worden verhoogd. Deze noodzaak klemmt te meer waar voor den duur van den oorlog helaas een belangrijk gedeelte van het nieuwe spaarkapitaal moet worden opgeëischt voor de financiering van de buitengewone uitgaven, die op ons grondgebied drukken... De financiering van de Overheidsuitgaven overweegt dan ook op het oogenblik in zoodanige mate, dat de oriëntering van het spaarkapitaal naar de obligatiemarkt vanzelfsprekend behoort te zijn.”

„In Duitschland wordt het staatscrediet in snel tempo op de basis van een rentevoet van 3½ pCt. geplaatst. Het kan niet uitblijven dat van Duitschland uit aankopen van obligaties zullen plaatsvinden, die hier een hoogere rente afwerpen, dat met teregtijd met onafwendbare kracht deze aankopen de koers van de Nederlandsche obligaties zullen opstuwen. Het moet dan ook in de toekomst mogelijk zijn in Nederland eveneens op de basis van 3½ pCt. te leenen.”

„In herinnering moge worden gebracht, dat wij in verband met de storting op de 4 pCt. Staatsleening 1940 II bijzondere faciliteiten hadden verleend aan inschrijvers op deze leening, die bij de te verrichten stortingen liquiditeitsmoeilijkheden zouden ondervinden en deze niet uit eigen kracht zouden kunnen overwinnen. De bedoelde faciliteiten bestonden hierin, dat de waarde van het onderpand slechts een surplus van 10 pCt. in plaats van 15 pCt. behoefde op te leveren en dat, hoewel de credieten in den vorm van beleening worden verleend, de rente van dag tot dag wordt berekend (in plaats van per maand).

„Onder deze speciale regeling werd in totaal voor een bedrag van f 16.475.810 aan beleeningen afgesloten. Hiervan liep op 31 Maart 1940 nog f 15.851.910; op 31 Maart 1941 was het bedrag dezer beleeningen teruggevoerd tot f 374.200.

„Daar het, met het oog op de financieele en monetaire positie van ons land, van groot belang moest worden geacht, dat de 4 pCt. Staatsleening 1941 slaagde, hebben wij ons ook in verband met de storting op deze leening bereid verklaard tot verleening van bijzondere faciliteiten aan de inschrijvers. Evenals bij de vorige gelegenheden hebben wij, teneinde te bewerkstelligen, dat de stortingen zoo veel mogelijk met eigen geld zouden geschieden, de faciliteiten op de bovenomschreven wijze beperkt. De faciliteiten waren ook overigens van gelijke strekking als die, welke in verband met de storting op de 4 pCt. Staatsleeningen 1940 II waren verleend geworden, waarbij nog valt aan te teekenen, dat de surplusbepaling ditmaal voor de credietnemers in zoverre gunstiger uitkwam, dat het normale surplus voor beleening van staatsfondsen van 27 Mei 1940 af 20 pCt. beliep, tegen 15 pCt. ten tijde

van de storting op de 4 pCt. Staatsleening 1940 II. Het bericht omtrent de faciliteiten in verband met de storting op de 4 pCt. Staatsleening 1941 is als bijlage opgenomen. Onder de hier bedoelde speciale regeling werd in totaal voor een bedrag van f 11.507.250 aan beleeningen afgesloten; hiervan liep op 31 Maart 1941 nog f 8.448.550.”

„Op de balans kwamen per het einde van het boekjaar de volgende buitenlandsche activa voor:

	wissels	saldi	betaalmiddelen	totaal
1936/37	f 2.364.000	f 2.399.560	—	f 4.763.560
1937/38	„ 5.400.000	„ 4.291.228	—	„ 9.691.228
1938/39	„ 2.700.000	„ 6.010.670	—	„ 8.710.670
1939/40	„ 750.000	„ 19.724.184	—	„ 20.474.184
1940/41	„ 22.908.000	„ 32.587.591	f 28.880.801	„ 84.376.392

„De transacties, die wij gedurende het afgelopen boekjaar onder vigueur van de deviezenvoorschriften verrichtten, bestonden — afgezien van de goudzaken — in het koopen en verkoopen van buitenlandsche vorderingen op banken (hier verder aan te duiden als buitenlandsche saldi) en van buitenlandsche betaalmiddelen. Bij deze transacties bedienden wij ons ten deele van de tusschenkomst der deviezenbanken, aan welke wij, zooals reeds werd vermeld, o.m. toestonden onder zekere voorwaarden bepaalde deviezen voor onze rekening te verkrijgen en te vervreemden en van bepaalde deviezen een voorraad aan te houden voor rekening, en wat de saldi betreft, ook voor risico van De Nederlandsche Bank. De deviezen, die wij hiervoor aanwezen, waren:

Rijksmarken	saldi en betaalmiddelen,
Zwitserse francs	„ „ „
Belgische francs	„ „ „
Zweedsche kronen	„ „ „
Dollars	vrije saldi en bankpapier.

„Deze deviezen worden aangeduid als bankdeviezen. Bij het wegvallen van de deviezenverordening met Duitschland, op 1 April 1941, hebben wij de aanwijzing van de rijksmark als bankdevies ingetrokken.

„Onze rechtstreeksche aan- en verkoopen van deviezen bepaalden zich niet uitsluitend tot de evengenoemde geldsoorten. Wij kochten en verkochten ook wel geblokkeerde dollarsaldi, zoomede Fransche francs (saldi zowel als betaalmiddelen), lires (idem), Noorsche kronen (idem) en nog enkele andere deviezen. De transacties in deze geldsoorten bepaalden zich echter over het algemeen tot betrekkelijk bescheiden bedragen.

„Ingevolge artikel 9 van de Deviezenverordening 1940 is door ons gevorderd: Amerikaansch, Zweedsch, Zwitsersch, Nederlandsch-Indisch en Russisch bankpapier; deze vordering heeft nog niet geheel haar beslag gekregen, doch het laat zich aanzien, dat de bedragen, die uit dezen hoofde nog zullen binnenkomen, niet meer van groote betekenis zullen zijn.

„De aankopen van Deutsche betaalmiddelen dateeren bijna uitsluitend uit de periode na 1 November 1940, den datum met ingang waarvan, gelijk reeds werd aangegeven, het betalingsverkeer tusschen Nederland en Duitschland werd vergemakkelijkt.

„Van het onder het balanshoofd „Buitenlandsche betaalmiddelen” verantwoordte bedrag komt f 24.150.437 voor rekening van Duitsche en f 4.730.363 voor rekening van overige buitenlandsche betaalmiddelen.”

SYRIË—LIBANON.

Wat men meestal onder Syrië verstaat, valt uiteen in de republieken Syrië en Libanon. De eerste bestaat uit de staat Syrië, het Mohafazat Lattaquié, en het Mohafazat Djebel Druze.

Bij het einde van de wereldoorlog is dit gebied aan Frankrijk toegewezen als mandaat. In 1936 heeft Frankrijk een verdrag gesloten met Syrië en één met Libanon, waarbij bepaald werd, dat deze gebieden tot 1940 nog onder Frans bestuur zouden staan en daarna zelfstandig zouden worden. Door het uitbreken van de huidige oorlog is dit laatste echter niet gebeurd.

De oppervlakte van het gehele mandaatgebied is 161.400 km², met een bevolking van ca. 4 miljoen. Het dichtst bevolkt is Libanon met ongeveer 90 personen per km². De bevolking is zeer heterogeen; van de ongeveer 3 miljoen Arabieren zijn er ca. 600.000 zuiver Arabisch en 2 miljoen gearabiseerde Arameeërs. De 250.000 Bedouïnen zijn zuivere Arabieren.

Door zijn ligging tussen drie werelddelen — Europa, Afrika en Azië — was het reeds vroeg een belangrijk gebied. Het ligt op het kruispunt van de verbinding van Azië, via Iran, Irak en de Middellandse Zee met Europa, en de route Balkan, Turkije, Arabië, Egypte.

Belangrijke internationale spoorwegen, die door dit gebied lopen zijn:

- 1e. de lijn Istanboel-Ankara-Aleppo-Bagdad-Basra.
- 2e. de lijn van Aleppo naar Beiroet en Damascus;
- 3e. de zgn. Mekkalijn van Damascus naar het Zuiden.

De doorvoer in dit gebied is dan ook zeer belangrijk. Bij het 5 jaren-plan in 1934 werd in de eerste plaats aan de orde gesteld verbetering van de grote verkeerswegen, zoals de weg Bagdad—Damascus en verbetering van de haven van Beiroet.

Een bijlage bij het weekblad Economische Voorlichting van 6 Mei 1938 No. 18 gaf een aantal gegevens, waaraan het volgende is ontleend.

De handelspositie van het mandaatgebied voor de jaren 1931—1937 blijkt uit de hieronder volgende tabel.

Jaar	Invoer		Uitvoer		Inv.overschot		Doorvoer	
	hoeveelheid in 1000 tonnen	Waarde in £ S 1.000.000	hoeveelheid in 1000 tonnen	waarde in £ S 1.000.000	hoeveelheid in 1000 tonnen	waarde in £ S 1.000.000	hoeveelheid in 1000 tonnen	waarde in £ S 1.000.000
1931	570	50	158	12	412	38	18	7
1932	637	40	104	8	533	32	23	8
1933	688	36	101	7	587	28	33	10
1934	559	30	133	8	425	22	35	7
1935	561	30	176	12	385	18	1961	10
1936	535	29	325	16	210	12	2059	10
1937	596	54	284	26	313	28	1898	15

Zooals hieruit blijkt is de hoeveelheid van de doorvoer in 1935 plotseling zeer sterk gestegen, terwijl de waarde van de doorvoer slechts met een gering bedrag toenam.

Deze plotselinge stijging is een gevolg van het in 1934 gereedkomen van de oliepijpleiding, die dwars door dit gebied loopt van Aboe Kepmal aan de grens van Irak naar de Middellandse zeehaven Tripolis. Deze pijpleiding, die in 1934 gelijktijdig met de leiding van Hadita naar Haifa door de Irak Petroleum Co. werd aangelegd, is vooral tot stand gekomen op aandrang van Franse zijde. Het belang van deze pijpleidingen is gelegen in het feit, dat ze de verbinding vormen van de petroleumgebieden van Mosoel met de Middellandse Zee.

De ruwe petroleum, die door de Syrische tak van de leiding vervoerd wordt, was voor den oorlog in hoofdzaak bestemd voor Frankrijk.

De doorvoer van ruwe petroleum bedroeg in 1936: 2.030.000 ton met een waarde van £ S 5.074.000 en in 1937 1.824.205 ton met een waarde van £ S 4.561.000.

Uit bovenstaand staatje blijkt de grootte van de buitenlandse handel. De invoer bestaat voornamelijk uit afgewerkte producten. In 1937 werd het meeste ingevoerd uit Frankrijk. Palestina kwam op de vierde plaats na Japan en Engeland. Uitgevoerd worden landbouw- en veeteeltproducten. Palestina is de belangrijkste afnemer; hierop volgen de Vereenigde Staten van Amerika en Frankrijk.

De beteekenis van landbouw en industrie.

De landbouw is nog weinig ontwikkeld. Het gehele gebied bevat waarschijnlijk 50.000 km² bouwland, waarvan 13.000 km² in cultuur gebracht is. Voor het in cultuur brengen van meer bouwland is het noodzakelijk de irrigatie sterk uit te breiden.

De belangrijkste landbouwproducten zijn: graan (tarwe, gerst, gierst, mais), katoen, zijdecocons, oliveruiven, abrikozen e.d. Ondanks de belangrijke tarweverbouw moet nog tarwe ingevoerd worden. De katoenbouw is de laatste jaren sterk vooruitgegaan; de zijdecultuur is daarentegen verminderd. De vruchtencultuur nam in 1935 2000 km² in beslag. Dit is 15 pCt. van het totaal bebouwde oppervlak. De abrikozenoogst, die ca. 20.000 ton bedraagt, is ongeveer 50 pCt. van de wereldoogst. Belangrijker nog zijn de druiven- en citruscultuur, resp. 200.000 en 45.000 ton per jaar.

De veeteelt is vooral van belang voor de wol en leerindustrie. Volgens schattingen bedraagt het aantal schapen 2.200.000 tot 3.000.000 stuks, en het aantal geiten, runderen e.d. belooft een dergelijk getal.

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSCHE GROOTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSCHE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In millioenen gulden)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	30 April 1941	31 Mei 1941	30 April 1941	31 Mei 1941
	Activa:			
Kas, kassiers en daggeldleeningen	42	44	51	55
Ned. schatkistpapier	593	658	706	782
	635	702	757	837
Ander overheidspapier	30	27	30	27
Wissels	1	1	2	2
Bankiers in binnen- en buitenland	65	67	88	90
Prolong. en voorsch. op effecten	91	76	115	97
	187	171	235	216
Debiteuren	193	173	238	218
Effecten en syndicaten	31	28	43	40
Deelnemingen (incl. voorschotten)	11	11	23	23
	235	212	304	281
Gebouwen	15	15	19	19
Diverse reken. (incl. overl. posten)	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	2	2	2	2
Effecten leendepôt	13	13	13	13
	1087	1115	1330	1368
Passiva:				
Crediteuren	752	777	920	955
Wissels	1	1	1	—
Deposito's op termijn	58	59	78	79
Kassiers en genom. daggeldleeningen	2	1	2	1
Diverse rekeningen	21	25	25	29
Bestemmingsreserven	2	2	2	2
Effecten leendepôt	13	13	13	13
	849	877	1041	1079
Aandeelen kapitaal	170	170	210	210
Reserve	68	68	79	79
	1087	1115	1330	1368

Syrië is betrekkelijk arm aan mineralen. Alleen in de Libanon vindt men enig ijzer en bij Antiochië chroom en koper.

Boringen van de Irak Petroleum Co. hebben aangetoond, dat er petroleum aanwezig is, maar over de hoeveelheid hiervan is nog weinig met zekerheid te zeggen.

Door gebrek aan arbeidskrachten en kapitaal is de industrie er nog weinig ontwikkeld. Veel ondernemingen werken met buitenlands kapitaal, wat weer ongunstig werkt op de kapitaalvorming van het land zelf.

Door de aanwezigheid van zijde, katoen en wol, en de nabijheid van afzetgebieden voor fabrikaten van deze producten (Palestina, Irak, Iran, Arabië) waren de voorwaarden voor de vestiging van een textielindustrie er gunstig. De centra van deze industrie zijn Damascus, Tripolis en Aleppo.

Van groot belang voor de industrie is de toeliefering van Palestina. Naar dit land wordt dan ook het meeste uitgevoerd. Bij Tripolis en Damascus liggen cementfabrieken met een gezamenlijke jaarproductie van 90.000 ton.

De industrie is vooral gebaseerd op de aanwezigheid van grondstof, bijvoorbeeld de conservenindustrie en de leerindustrie.

Verdere industrieën, die nog genoemd moeten worden, zijn de zeepindustrie, de vervaardiging van alcoholische dranken, luciferfabrieken, een fabriek van biscuits, e.d.

De munteenheid is het Syrische pond, dat verbonden is aan de Franse franc. Ondanks de moeilijkheden, die dit meebrengt, is het Turkse goudpond nog steeds in omloop. De devaluatie van de franc heeft gunstig gewerkt op de export, door de stijging van de prijzen der landbouwproducten.

De belangrijkste bron van inkomsten voor de staat zijn de invoerrechten. Verder zijn van belang de directe belastingen en de accijnzen op tabak, benzine, zout, alcoholische dranken en lucifers. De invoerrechten brengen 37,5 pCt., de directe belastingen 23 pCt. en de accijnzen 19 pCt. op.

In 1938 hadden de republieken geen openbare schulden. Uit het geheel volgt, dat de zinsnede „Infolge seiner geographischen Lage ist Syrien besonders als Durchgangsland geeignet,”¹⁾ volkomen juist is.

¹⁾ Technik und Wirtschaft 1937 blz. 221. W. Kiewitt: Wirtschaftliche Entwicklungsrichtungen in Syrien — Libanon.

Maandcijfers en weekcijfers betreffende den economischen toestand van Nederland. (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Omschrijving maandcijfers	Eenheid	1940										1941				
		April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mrt.	Apr.	Mei	
<i>Giroverkeer.</i>																
Nederlandsche Bank.....	f 1.000.000	1498	988	948	1026	1282	1536	1804	1653	1549	1691	2672	1951	1883		
Postchèque- en Girodienst	f 1.000.000	1275	895	1220	1325	1365	1247	1447	1517	1394	1380	1345	1445	1435	1615	
<i>Rentestanden.</i>																
Wisseldisconto Nederl. Bank	%	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	
Prolongatierente, A'dam ..	%	2,75	3,21 ¹⁾	*	2,92 ¹⁾	3,00	2,82	2,75	2,75	2,75	2,75	2,75	2,75	2,75	2,67	
Callgeldnoteeringen, „	%	0,56	0,92	1,15	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,64	1,25	1,25	1,25	
Rendement oblig. ¹⁾ „	%	4,57	*	*	*	*	*	4,20	4,24	4,25	4,23	4,56	4,63	4,32	4,13	
Hypotheekrente onroerende goederen	%	4,40	4,33	4,43	4,51	4,46	4,48	4,43	4,33	4,24	4,23	4,29	4,24	4,19	\$4,19	
Hypotheekrente schepen ..	%	5,36	5,53	5,46	4,90	5,07	5,62	5,26	5,26	5,47	5,33	5,44	5,37	\$5,43		
<i>Koersen van Aandeelen.</i>																
Algemeen Indexcijfer	1930=100	83,9	*	*	*	*	94,3	104,1	112,7	116,1	120,0	113,4	115,1	126,5	121,9	
Nijverheid	1930=100	87,6	*	*	*	*	104,6	115,6	120,7	125,1	131,8	126,2	128,5	141,8	137,1	
w.o. prod.middelen industr.	1930=100	82,3	*	*	*	*	99,3	109,6	113,1	118,0	126,2	120,8	123,0	134,3	130,2	
cons. goederen industr.	1930=100	94,5	*	*	*	*	111,6	123,6	130,6	134,5	139,2	133,4	135,8	151,7	146,2	
<i>Spaarbanken.</i>																
Rijkspostspaarbank, inlagen	f 1.000.000	13,46	6,62	5,07	9,06	10,26	8,96	10,02	9,68	7,52	8,04	8,64	8,74	7,99	10,86	
Rijkspostspaarbank, terugbetalingen	f 1.000.000	19,19	26,25	32,01	36,78	30,43	19,51	27,59	34,68	27,13	20,86	18,75	13,91	17,62	13,04	
Bijzondere spaarb., inlagen	f 1.000.000	11,91	8,52	8,11	10,81	11,88	10,09	12,09	13,25	9,14	13,24	11,16	11,37	11,15		
Bijzondere spaarbanken, terugbetalingen	f 1.000.000	18,34	18,29	20,00	21,99	18,07	15,22	18,57	20,96	18,36	18,62	20,35	12,89	15,65		
<i>Hypotheeken. (nwe inschrijv.)¹⁾</i>																
Totaal	f 1.000.000	25,37	25,89	15,81	29,25	22,72	25,13	34,86	34,67	38,26	22,29	22,06	23,34	\$32,63		
w.v. op gebouwen	f 1.000.000	17,61	17,59	11,21	18,65	17,96	20,54	28,81	27,95	31,59	18,53	18,96	19,10	\$25,05		
op landerijen	f 1.000.000	4,46	8,10	3,19	3,55	3,54	4,18	5,43	6,41	5,96	3,49	2,88	3,85	5,00		
op schepen	f 1.000.000	3,30	0,20	1,41	7,05	1,22	0,41	0,52	0,31	0,71	0,27	0,22	0,38	2,58		
<i>Werkloosheid.</i>																
Werkloosheidsd. (excl. landb.)	%	16,9	24,3	25,0	20,0	16,8	15,3	14,6	14,9	17,3	23,6	21,1	15,4			
Aantal werkl.einde maand ingeschr. bij Arbeidsbeurzen	f 1.000	157,1	270,9	232,3	190,3	157,2	142,7	150,8	143,2	253,1	265,9	183,0	119,5	108,9		
<i>Werkverruiming en werkloozenz.</i>																
Aantal tewerkgestelden bij werkverruimingen	f 1.000	54,0	54,3	60,9	54,7	54,0	56,2	53,2	50,9	0,7	2,6	33,1	52,8	56,1		

Omschrijving weekcijfers.	Eenheid	1941															
		27 Jan./1 Febr.	3/8 Febr.	10/15 Febr.	17/22 Febr.	24 Febr./1 Mrt.	3/8 Mrt.	10/15 Mrt.	17/22 Mrt.	24/29 Mrt.	31 Mrt./5 April	7/12 April	14/19 April	21/26 April	28 April/3 Mei	5/10 Mei	12/17 Mei
Percentage werkloosheidsdagen (excl. landbouw) ..	%	—	§ 23,3	—	§ 19,7	—	§ 16,4	—	—	§ 14,5	—	§ 13,7	—	§ 13,5	*	§ 12,9	
Totaal aantal werkzoekenden ¹⁾ (einde van de week)	1.000	284	285	263	231	226	213	196	187	183	181	179	179	175	*	183	187
w.o. geheel werkloos (excl. werkverruiming)	1.000	261	262	241	195	182	162	138	125	119	116	113	112	108	*	113	112
Aantal personen geplaatst bij werkverruiming ²⁾	1.000	8	7	7	22	31	37	48	52	53	54	55	56	55	*	58	57
Aantal personen geplaatst in Duitsland ³⁾	1.000	99	100	101	102	103	104	106	107	107	108	109	110	111	*	114	115
Idem in Frankrijk ⁴⁾	1.000	—	—	—	—	—	—	9	10	11	12	14	15	16	*	18	20

§ = voorloopig cijfer. * = onbekend. ¹⁾ Volgens opgave van De Ned. Bank. Berekend van 2 Staatsleeningen, 1 gemeenteleening, 1 provinciale leening, 2 industriële leeningen, 1 tramwegobligatie, 1 pandbrief. ²⁾ Hieronder niet begrepen enkele hypotheeken, waarvan de geldschieder niet bekend is. ³⁾ 1—9 Mei. ⁴⁾ 15—31 Juli. ⁵⁾ Volgens opgave van het Rijksarbeitsbureau. ⁶⁾ Volgens opgave van het Bureau Loononderzoek van het Departement van Sociale Zaken. ⁷⁾ Onder aftrek van de teruggekeerden, voor zoover bekend bij de organen der arbeidsbem. Gegevens van het Rijksarbeitsbureau.

STATISTIEKEN.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS

	London ¹⁾	N. York ²⁾	A'dam ³⁾	Londen ⁴⁾
10 Juni 1941	23 ³ / ₈	34 ³ / ₈	10 Juni 2125	168/—
11 " 1941	23 ³ / ₈	34 ³ / ₈	11 " 2125	168/—
12 " 1941	23 ³ / ₈	34 ³ / ₈	12 " 2125	168/—
13 " 1941	23 ³ / ₈	34 ³ / ₈	13 " 2125	168/—
14 " 1941	—	—	14 " 2125	168/—
16 " 1941	23 ³ / ₈	34 ³ / ₈	16 " 2125	168/—
17 Juni 1940	23	34 ³ / ₈	17 Juni 1940	168/—
23 Aug. 1939	18 ¹ / ₂	37 ¹ / ₂	23 Aug. 1939	2110 148/6 ¹ / ₂

¹⁾ In pence p. oz. stand. ²⁾ Foreign silver in \$ c. p. oz. fine.

³⁾ In gulden per kg 1000/1000. ⁴⁾ In sh. p. oz. fine.

WISSELKOERSEN TE NEW-YORK. (Cable).

Data	London (\$ per £)	Parijs (\$ per 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. f 100)
10 Juni 1941	4.03 ¹ / ₂	2.30	40.05	—
11 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.30	40.05	—
12 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.30	40.05	—
13 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.31	40.05	—
14 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.31	40.05	—
16 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.31	40.05	—
17 Juni 1940	3.66 ¹ / ₂	2—	40.10 ¹ / ₂	—
Muntpariteit	4.86	3.90 ¹ / ₂	23.81 ¹ / ₂	40 ³ / ₈

¹⁾ Nominaal.

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en landen	Not. eenh.	9—14 Juni '41 Laagste	14 Juni '41 Hoogste	14 Juni '41	3—7 Juni '41 Laagste	7 Juni '41 Hoogste
Officieel:						
New York	\$ p. £	4.02 ¹ / ₂	4.03 ¹ / ₂	4.03	4.02 ¹ / ₂	4.03 ¹ / ₂
Parijs	Fr.p. £	—	—	—	—	—
Stockholm	Kr.p. £	16.85	16.95	16.90	16.85	16.95
Montreal	\$ p. £	4.43	4.47	4.45	4.43	4.45
Buenos Aires	Pes.p. £	16.95 ¹ / ₂	17.13	17.04 ³ / ₈	16.95 ¹ / ₂	17.13
Niet-Officieel:						
Alexandrië	P. p. £	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50
Athene	Dr.p. £	525	525	525	525	525
Bangkok	Sh. p. £	—	—	—	—	—
Bombay	d. p. r.	17.93	17.96	17.96	17.93	17.93
Budapest	d. p. £	—	—	—	—	—
Hongkong	P.p. £	15—	15—	15—	15—	15—
Istanbul	T.E.p. £	—	—	—	—	—
Kobe	d. p. yen	14.25	14.25	14.25	14.25	14.25
Lissabon	Escu.p. £	99.80	100.20	100—	99.80	100.20
Madrid	P.t.p. £	40.50	40.50	40.50	40.50	40.50
Montevideo	d. p. p.	—	—	—	—	—
Rio de Janeiro	d. p. mil.	—	—	—	—	—
Sjanghai	d. p. \$	3.31	3.36	3.36	3.28	3.29
Singapore	d. p. \$	28.16	28.16	28.16	28.16	28.16

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	31 Mei 1941	7 Juni 1941
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	—	—
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	f 192.197,57	f 121.059,35
Voorschotten op ultimo April 1941 aan de gemeenten verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	3.394.487,62	3.394.487,62
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	139.421.481,23	138.317.478,73
Idem voor Suriname ¹⁾	10.281.116,69	10.281.116,69
Idem aan Curaçao ¹⁾	209.788,71	209.788,71
Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland	70.689.470,56	70.534.557,02
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	65.944.477,68	68.770.954,40
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	—
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	38.377.377,58	36.083.763,41
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	f 15.000.000,—	f 15.000.000,—
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	2.457.615,50	2.026.444,80
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	143.251.000,—	140.492.000,—
Schatkistpromessen in omloop	1360.200.000,— ²⁾	1360.100.000,— ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	82.679.707,50	82.790.536,—
Schuld op ultimo April 1941 aan de gemeenten weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. grondb. e. d. gem. fonds. b. d. alsmede op de bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	845.684,72	1.754.743,38
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	147.496.237,83	160.159.884,83
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	30.786.125,80	32.735.073,27
Id. aan div. instellingen ¹⁾	220.124.921,41	221.206.172,04

¹⁾ In regk. crt. met 's Rijks Schatkist ²⁾ Rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank f 125.000.000,— ³⁾ Idem f 126.000.000,—

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 16 Juni 1941.

Activa.	
Binnenl. Wissels, Promessen, enz.	f 94.500.000
(Hfdbank. f 75.225	Agentsch. ")
Papier op het Buitenland	f 248.452.944
Af: Verkort maar voor de bank nog niet afgeloopen	—
	f 248.452.944
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	f 144.872.059 ¹⁾
(Hfdbank. f 2.880.361	Bijbank. ")
(Agentsch. f 33.811.950	Agentsch. ")
	f 181.564.370
Op Goederen enz.	f 181.364.470 ¹⁾
Op Goederen en Ceelen	199.900
	f 181.564.370 ¹⁾
Voorschotten aan het Rijk	12.831.345
Munt en muntmateriaal:	
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 1.021.869.068
Zilveren munt, enz.	15.988.435
	f 1.037.857.503
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	48.423.417
Gebouwen en meubelen der Bank	4.500.000
Diverse rekeningen	231.421.573
	f 1.859.626.377
Passiva.	
Kapitaal	f 20.000.000
Reservefondsen	4.454.252
Bijzondere reserves	13.494.514
Pensioenfonds	10.934.261
Bankbiljetten in omloop	1.644.988.305
Banksignatiën in omloop	21.928
Rek.-Courant } Van het Rijk	f
} Van anderen	153.493.718,—
	f 153.493.718
Diverse rekeningen	12.239.399
	f 1.859.626.377
Beschikbaar metaalsaldo	f 322.409.845
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is	806.024.610
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht	88.000.000

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 57.977.150

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Gouden munt(en) ¹⁾	Circulatie	Andere opeischd. schuld.	Beschikb. Metaalsaldo	Dektingsperc.
16 Juni '41	1.021.869	1.644.988	153.515	322.410	57,5
9 " '41	1.021.891	1.650.100	159.348	318.055	57
3 " '41	1.021.886	1.659.646	157.592	315.513	57
6 Mei '40	1.160.287	1.158.613	255.183	607.042	83
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
16 Juni '41	94.575	88.000	181.564	248.453	231.422
9 " '41	124.575	118.000	185.599	231.422	223.069
3 " '41	144.609	138.000	189.817	215.671	221.720
6 Mei '40	9.853	—	217.756	750	20.648

¹⁾ Per 1 April 1940 herwaardeering van den goudvoorraad op basis van een depreciatie-percentage van 18 pCt.

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL. (in mill. francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskredit-kassen	Credit a. h. particuliere bedrijfsleven	Credit aan Staat en openbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postcheque-ambt	Rekening Courant
5 Juni '41	28.384	560	15.114	1.719	39.669	3.656	1.822
28 Mei '41	28.673	548	14.463	1.742	39.235	3.511	2.048
21 " '41	28.421	530	15.017	1.735	39.054	3.526	2.491
15 " '41	28.350	538	14.635	1.735	39.168	3.465	1.994
8 " '41	28.103	555	14.884	1.748	39.114	3.489	2.055
8 Mei '40	23.606	5.394	695	1.480	29.806	—	909

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud en deviezen	Renten-bank-scheine	Andere wissels chèques en schatkistpapier	Beleeningen	
7 Juni 1941	77,6	270,2	15.845,3	22,0	
31 Mei 1941	77,7	256,4	15.917,6	23,2	
23 " 1941	77,8	312,6	15.005,9	16,6	
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2	
Data	Effecten	Diverse Activa	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
7 Juni '41	25,2	1.322,7	14.904,5	2.051,5	347,4
31 Mei '41	17,5	1.542,4	15.210,3	2.012,2	354,2
23 " '41	18,5	1.426,9	14.046,3	2.280,7	331,9
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8